

Silje Ulvik Olsen

Barns medvirkning i barnevernets undersøkelse

Children's participation in the child welfare services investigation

Bacheloroppgave i Bachelor i barnevern

Veileder: Marit Bøhn Sandbæk

Mai 2023

Silje Ulvik Olsen

Barns medvirkning i barnevernets undersøkelse

Children's participation in the child welfare services investigation

Bacheloroppgave i Bachelor i barnevern
Veileder: Marit Bøhn Sandbæk
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Barns rettigheter har de siste 30 årene fått økende oppmerksomhet på flere arenaer. I den nye barnevernsloven som trådte i kraft 1.januar 2023, har barns mulighet til medvirkning fått enda et løft. I denne bacheloren setter jeg søkelyset på praksis, og oppgaven omhandler ulike faktorer som påvirker barn og unges mulighet til å medvirke i barnevernets undersøkelsesfase. For å belyse temaet har jeg sett på barnevernfaglig teori for å se på det faglige grunnlaget man har med seg i de vurderingene man tar som barnevernspedagog, og hvordan det påvirker vurderingene. De rettslige rammene for barns mulighet til medvirkning har blitt fremstilt for å skape et bilde av hvilke rettigheter og begrensninger lovverket gir. Barnevernspedagogens barrierer for å legge til rette for barns medvirkning har blitt fremstilt, og barnets opplevelser rundt medvirkning er trukket frem, basert på resultatene som fremkommer i rapporter og artiklene. Videre har ulike artikler og rapporter blitt gjennomgått for å se om det er et mønster som kan indikere noen gjentakende faktorer som fremmer eller hemmer barns mulighet for medvirkning i barnevernets undersøkelse. Målet med bacheloren er å bidra til en økt bevissthet rundt kompleksiteten i barnevernsarbeid, og en økt forståelse for hvor viktig barnets medvirkning er for å sikre gode og treffsikre avgjørelser til barnets beste.

«Hvilke faktorer påvirker barns mulighet for å medvirke i barnevernets undersøkelse?»

Nøkkelord: *barn**, *barnevern**, *medvirkning**, *barnesyn**

Abstract

In the last 30 years, children`s rights have received an increasing amount of attention. The new Child Protection law, which came in to force on 1. January 2023, children`s opportunity has been given a new boost. In this bachelor's degree, I focus on the practice area, and the thesis sets the spotlight on which various factors that affect children and young people's possibility to participate in the child welfare services investigation phase. In order to shed light on the topic, I have looked at theory from child protection professional theory to look at the professional basis you bring with you in the assessments you make as a child welfare employee, and how that affects the assessments. The legal framework for children's opportunity to participate has been presented to create a picture of what rights and limitations

the legislation provides. The child welfare employee`s barriers for facilitating children's participation have been presented, and the child's experiences of participation have been highlighted, based on the results that appear in the reports and articles. Furthermore, the various articles and reports have been reviewed to see if there is a pattern that can indicate any repetitive factors that promote or inhibit children's opportunity to participate in the child welfare services investigation. The aim of the bachelor's degree is to contribute to an increased awareness of the complexity of child welfare work, and an increased understanding of how important the child's participation is to ensure good and effective decisions in the child's best interests.

“Which various factors affect children's possibility to participate in the child welfare services investigation phase?”

Keywords: *child**, *child welfare service**, *participation**, *view of children**

Innhold

Kapittel 1. Innledning.....	4
1.1 Tema.....	4
1.2 Bakgrunn.....	4
1.3 Medvirkning.....	5
Kapittel 2 Metode.....	6
2.1 Metode.....	6
2.2 Oppgavens oppbygging og avgrensning.....	7
Kapittel 3 Rapporter og artikler.....	8
3.1 Rapporter:.....	8
3.2 Artikler:.....	9
Kapittel 4. Juridiske rammer.....	10
Kapittel 5 Kunnskapsgrunnlaget.....	12
5.1 Teoretiske perspektiver på medvirkning.....	12
5.2 Barnevernspedagogens barrierer for medvirkning.....	15
5.3 Barnets opplevelse av medvirkning.....	16
5.4 Medvirkningsmodell.....	18
Kapittel 6 Drøft.....	19
6.1 Faglige teorier og medvirkning.....	19
6.2 Den barnevernsansatte og barnet.....	21
Kapittel 7. Avslutning.....	24
Litteraturliste.....	26

Kapittel 1. Innledning

1.1 Tema

Denne oppgaven skal handle om barns medvirkning i barnevernets undersøkelse. Barns medvirkning er et tema som betyr mye for meg, og jeg mener at man best kan hjelpe barn ved å lytte til deres tanker og meninger, gi god og tilrettelagt informasjon, sette seg inn i barnets syn og reflektere over hvordan barnevernets beslutninger kan påvirke barnets fremtid. I praksis hos en barnevernstjeneste fikk jeg se hvor begrenset barnets mulighet for medvirkning av ulike årsaker har vært og kan være i noen saker. Jeg reagerte på at det i mange saker ikke var barnets stemme man fikk frem, men heller en voksen sitt perspektiv på hvordan barnet hadde det, basert på adekvat utvikling, henholdsvis fysisk, psykisk og faglig. I en profesjon hvor man utøver skjønn, mener jeg det er viktig med tydelige retningslinjer, krav til kompetanse og opplæring i metoder og samtaleverktøy, som samsvarer med kompleksiteten i arbeidet.

Barns medvirkning har vært et gjennomgående tema på barnevernsstudiet, og er svært relevant i barnevernsprofesjonen og i samfunnet generelt. Samfunnets syn på barn, barndom og barnet som et selvstendig individ har gjennomgått en enorm endring de siste 50 årene, noe som har påvirket hele samfunnet (Sommer, 2016). Dette er med på å endre politikk, lover, rammebetingelser og praksis på mange områder, og har stor påvirkning på arbeidet som barnevernspedagog i barnevernet. 1.januar 2023 trådte ny barnevernslov i kraft, hvor barneperspektivet styrkes, barnets rettssikkerhet og medvirkning er i fokus, og barnets beste skal være styrende for alle avgjørelser som tas (Barnevernsloven, 2021). Tidligere aldersbegrensning på barnets rett til medvirkning jf. barnevernsloven (1992) er fjernet, noe som kan gi alle barn rett til å uttale seg i egen sak. Videre skal barnets mening og hvilken vekt den er tillagt, tydelig fremgå i barnevernets vedtak (Barnevernsloven, 2021).

1.2 Bakgrunn

Hvordan samfunnet ser på barn og vår forståelse av barndom har endret seg de siste 50- 60 årene. En av endringene er å anerkjenne barndommen som en verdifull periode av livet, i motsetning til tidligere, da man så på barndommen som kun en forberedelse til voksenlivet (James, Jenks & Prout, 1989). Ratifiseringen av barnekonvensjonen i 1989 var i tråd med

tendensen man så i det økte fokuset og man ser en økende interesse for å finne ut hvordan kulturelle og sosiale kontekster påvirker barn og barndommen, og en økt forståelse av barn som aktører, som blir påvirket av, og har en påvirkning på omgivelsene. Helt fra 1980-1990 har det vært fokus på å snakke med, og ta hensyn til barnet i norske lærebøker i barnevern (Bunkholdt og Sandbæk (2008 [1985]), Killén (2010 [1994]) og Øvreeide (2009 [1995])). Det har gjennom flere studier de siste 10-15 årene vært resultater som viser at barn og unge i liten grad får medvirke i barnevernets undersøkelsesarbeid (Gulbrandsen, Seim og Ulvik 2012; Paulsen, 2016; Seim og Slettebø, 2011; Vis, 2015). En studie i 2010 av Berit Skauge, viste at barn ble snakket med i bare 30 prosent av sakene. Ser man på nyere forskning (Haven et. al. 2020), kan man se en markant økning, hvor det henvises til at 60 prosent av barna ble snakket med. Dette er en økning som er i tråd med barnekonvensjonen § 12 og skjerpede saksbehandlingsregler i 2018, hvor det ble innført krav om dokumentasjon av barns medvirkning i undersøkelsesfasen (Barnevernsloven, 2021). I den nye barnevernsloven er hensynet til barnets beste, barnets rett til medvirkning, barnets rett til omsorg, utvikling og vern mot vold og barnets rett til familieliv, de viktigste bestemmelsene. Det stilles samtidig stadig økte krav til utdanning og kompetanseheving i barnevernstjenesten (Barnevernsreformen, 2016-2017).

Med det overnevnte som bakgrunn, har jeg valgt følgende problemstilling:

«Hvilke faktorer påvirker barns mulighet for å medvirke i barnevernets undersøkelse?»

Jeg skal forsøke å belyse barnets mulighet til medvirkning i barnevernets undersøkelsesfase gjennom å se på temaet fra flere sider. Jeg ser på problemstillingen fra et faglig ståsted, hva medvirkning er og kan være, hvilke faktorer ved barnevernsundersøkelsen som påvirker barns mulighet til medvirkning, og hvilken rolle barnevernspedagogens egne forutsetninger har, for så å synliggjøre hva barn og unge opplever som hemmende og fremmende for sin medvirkning.

1.3 Medvirkning

Backe-Hansen (2011) påpeker hvor viktig det er at medvirkning ikke ses på som bare et uttrykk for sitt synspunkt, men som en prosess i samarbeid med familien. Videre at unges deltakelse og medvirkning må ses på som et relasjonelt fenomen. Medvirkning kan

oppsummeres med at det innebærer et relasjonelt aspekt, der en aktiv rolle og reel innflytelse gjennom hele prosessen forutsettes (Backe-Hansen, 2011). Det er ulike typer medvirkning, hvor individuell medvirkning kan beskrives som å samarbeide med barn og unge for å finne ut hva de ønsker i sin sak. Kollektiv medvirkning kan man forklare som å samarbeide med barn og unge inn i utvikling av offentlige tjenester og tilbud. Om medvirkning kan man bruke ord som «samarbeid», «medbestemmelse», «samskapning» og «deltakelse». Det er nærliggende å tenke at alle disse ordene, betyr det samme, men de tillegges ulik betydning. Ordene kobles mot ulike forventninger, og gis ulik betydning. Eksempelvis vil det være stor forskjell på å delta, hvor man per definisjon bare er til stede, i motsetning til å medvirke, hvor man aktivt har en rolle (Paulsen, 2022). Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet mente at ordet «medbestemmelse» kan stille for store krav til barnet eller føre til at barnet får inntrykk av at de skal bestemme, da det til syvende og sist er barnevernstjenesten som tar avgjørelsen (Prop.106 L, 2012-2013). Husby (2018) trekker frem «samarbeid» som et begrep som hadde vært mer hensiktsmessig å bruke i kommunikasjon med barn og unge, da dette er et begrep de er kjent med i dagligtale fra barnehage og skole.

I Forskrift for medvirkning og tillitsperson defineres medvirkning med at barnet skal få nok og tilpasset informasjon, få mulighet til å gi uttrykk for sine synspunkter gjennom verbal og non-verbal kommunikasjon, bli lyttet til, hensyntatt og at barnets mening skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet (Forskrift om medvirkning og tillitsperson, 2014).

Kapittel 2 Metode

2.1 Metode

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap» (Aubert, 1985. ref. til i Dalland, 2019). I denne bacheloroppgaven har jeg brukt en litteraturstudie for å belyse min problemstilling, da dette er retningslinjene som er gitt for oppgaven. En litteraturstudie kan defineres som «en omfattende studie og tolkning av litteratur som omhandler et bestemt emne» (Aveyard, 2014. ref. i Dalland, 2020) påpeker at valg av metode bør være i tråd med tidsrammen man har til oppgaven (Dalland, 2019). Gjennom en litteraturstudie har jeg hatt tilgang på nyere forskning, vitenskapelige artikler og publiserte artikler om temaet. Tjora (2021) påpeker hvor viktig det er å sette litteraturen vi bruker i kontekst, da det må ses i lys av aktualitet. Jeg har av den grunn forsøkt å finne aktuell

litteratur av nyere dato, da jeg henviser til ny barnevernlov i oppgaven. Da det er økt fokus på barnets rettigheter i ny lov (Barnevernsloven, 2021), kan det tenkes at hensynet til barns medvirkning får mer fokus i nyere litteratur om temaet. Det er imidlertid ikke utelukkende ny lov som er aktualisert i oppgaven, men den kan ses på som en av faktorene som påvirker barns mulighet til medvirkning. Jeg har valgt å se på noen artikler fra de siste 10 årene, lovgrunnlag og faglitteraturen som er benyttet ved barnevernstudiet, i tillegg til rapporter fra de siste 3 årene. Dette gir et innblikk i hvilket teoretisk bakteppe barnevernspedagogen har og rammer for arbeidet, mens aktuelle rapporter for temaet kan vise tendenser for hvordan medvirkning ivaretas og oppleves for den barnevernsansatte og barnet. Videre er formålet å indentifisere og belyse noen av faktorene som legger grunnlag for barn og unges medvirkning i barnevernet. Dette for å sette søkelys på kompleksiteten i barnevernspedagogens undersøkelsesarbeid.

I prosessen med å finne aktuell litteratur har jeg benyttet databasene Idunn og Oria. Jeg har brukt søkeordene barn*, barnevern*, medvirkning*, anerkjennelse* og barnesyn* i ulike kombinasjoner på både norsk og engelsk. Videre har jeg benyttet meg av «snøballmetoden» (Dalland, 2020) i mine søk, da jeg anså det som svært relevant å se videre på referanser som ble brukt i rapportene, bøkene og forskningsartiklene jeg har valgt å se på.

2.2 Oppgavens oppbygging og avgrensning

Jeg har brukt et bredt utvalg av artikler, forskning og rapporter som omhandler temaet medvirkning, og henviser i tillegg til faglitteratur fra barnevernstudiet, som jeg anser som viktig for å fremstille litt av den faglige bagasjen man har med seg i jobben som barnevernspedagog. Dette for å få et nyansert bilde av problemstillingen. I drøften har jeg valgt å trekke inn noen relevante artikler, for å unngå repetisjon og få en bredere forståelse av problemstillingen. Temaet medvirkning er vidt, og jeg kunne skrevet om en rekke problemstillinger, men av hensyn til oppgavens størrelse har jeg valgt å ikke ta med disse; maktperspektivet, tilknytningsteori, metoder og samtaleverktøy, fysiske rammebetingelser og formål for barnesamtalen, ulike typer kommunikasjon og kommunikasjonsstiler for å nevne noen. Videre har jeg vurdert å begrense oppgaven til å omhandle en konkret aldersgruppe, da det er ekstra utfordringer knyttet til medvirkning for de yngste, men har valgt å ikke begrense aldersgruppen, da jeg synes at medvirkning er viktig for alle barn.

Jeg har brukt barnevernspedagogen og den barnevernsansatte om hverandre i oppgaven for språkvariasjon, og er klar over at det er mulig for sosionomer og vernepleiere å jobbe i barnevernstjenesten. Bruk av ordet medvirkning i denne teksten viser til brukermedvirkning, deltakelse, samarbeid og medbestemmelse. Barn defineres i denne oppgaven om personer som er 0-18 år, og jeg bruker barn- og unge og barn om hverandre for å variere språket. I oppgaven skriver jeg om barns medvirkning i barnevernets undersøkelsesfase, og vil ikke gå inn på barnets medvirkning i andre faser av barnevernstjenestens arbeid.

Innledningsvis i *kapittel 1*. har valg av tema, bakgrunn, problemstilling og medvirkningsbegrepet blitt gjort rede for. I *kapittel 2*. blir metode, oppbygging og avgrensninger presentert. I *kapittel 3*. følger en kortfattet oversikt over rapporter og hovedartiklene som er brukt i oppgaven. I *kapittel 4*. legges juridisk grunnlag frem. I *kapittel 5*. belyses teoretiske perspektiver, barnevernspedagogens barrierer og barnets opplevelse av medvirkning. I *kapittel 6*. blir problemstillingen drøftet opp mot relevante perspektiver og forskning på feltet. I *kapittel 7*. oppsummeres oppgaven med en avslutning og forslag til videre forskning.

Kapittel 3 Rapporter og artikler

3.1 Rapporter:

Rapport 1:

Å medvirke når barnevernet undersøker, RKBU Nord, delrapport 5.

Karen J. Skaale Haven, 2020

En delrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid som er gjort på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Rapporten belyser hvilke saker som inkluderer foreldre og barn, hvordan de får medvirke og grad av innflytelse. Videre inkluderer rapporten familiens og barnets opplevelse i møte med barnevernet.

Rapport 2:

Forskningsskartlegging, Barn og unges medvirkning i barnevernet: en systematisk kartleggingsoversikt. Bufdir.

Sari Susanna Ormstad, 2020.

Rapporten viser en systematisk oversikt over eksisterende forskning på barn og unges medvirkning i barnevernet og identifiserer forskningshull på temaet. 77 studier, hvor de fleste var kvalitative studier gjennomført i Storbritannia eller Norge er inkludert i rapporten.

3.2 Artikler:

Artikkel 1:

Små barns muligheter til medvirkning i barnevernets undersøkelser

(Seim, 2023).

Artikkelen utforsker hvordan saksbehandlere forstår små barn og deres mulighet til å medvirke i barnevernets undersøkelse. Videre belyses hvordan saksbehandlers syn på barn og lovtolkning påvirker barnets mulighet for medvirkning. Basert på 7 kvalitative intervjuer.

Artikkel 2:

Children's encounters with professionals—recognition and respect during collaboration

(Husby, 2018).

Artikkelen belyser barns erfaringer med anerkjennelse i møte med offentlige tjenester. Basert på et norsk kvalitativt forskningsprosjekt hvor man i intervjuer med barn hadde som hensikt å identifisere vellykkede sosialarbeidspraksiser og utfordringer i forbindelse med samarbeid i barnevernstjenester.

Artikkel 3:

Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review

Ganna G. van Bijleveld, 2015.

Artikkelen setter fokus på barns erfaringer med anerkjennelse i møte med sosiale tjenester. Basert på kvalitativ forskning identifiseres nøkkelelementer som fremmer anerkjennelse i samarbeidsprosesser med barn.

Artikkel 4:

Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse

Bente Hasle, 2013

Artikkelen belyser barns rett til deltakelse, og setter søkelys på hvilke muligheter de har for å medvirke i bestemmelser. Sett i lys av Honneths anerkjennelsesteori, ser artikkelen på barn og unges medvirkning.

Artikkel 5:

Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna.

Juul, Randi (2010). Doktorgradsavhandling, NTNU, Trondheim.

Denne doktoravhandlingen tar for seg barnevernstjenestens praksis i tre norske kommuner, og har undersøkt i hvilken grad barns rettigheter blir oppfylt, og faktorer som har påvirket mulighetene for medvirkning.

Kapittel 4. Juridiske rammer

Barnevernstjenestens mandat er å «sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» jf. Barnevernsloven § 1-1 (Barnevernsloven, 2021). Videre skal loven bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. For at barnevernstjenesten skal ivareta sitt mandat, er det nødvendig å kartlegge barnets helhetlige situasjon før det skal fattes vedtak om tiltak, eller om det vurderes at saken skal henlegges. I en undersøkelse, har barnevernstjenesten 3 måneder på å undersøke saken jf. § 2-2, 2. ledd. For å få en helhetlig oversikt over barnets omsorgssituasjon, er det nødvendig med samtaler med foreldre, innhenting av opplysninger fra aktuelle instanser og samtale med barnet, da det er rettslige føringer for at barnet har rett til å medvirke i spørsmål som gjelder dem selv.

De juridiske rammene som omhandler barns rett til medvirkning er nedtegnet i en rekke lover og forskrifter, som blant annet barneloven §§ 31 og 33, barnevernsloven §§§ 1-3, 1-4 og 1-9, forskrift om medvirkning, FNs barnekonvensjon art. 3 og 12, menneskerettsloven § 3 og grunnloven § 104. Endringer i velferdstjenesteloven berører hele 14 velferdslover, som styrker barns rettsposisjon ytterligere (Prop. 100 L, 2020-2021).

FNs barnekonvensjon

I Norge ble FNs konvensjon for barns rettigheter ratifisert i 1991, og tatt inn i menneskerettsloven i 2003. Menneskerettsloven gir forrang fremfor annen lovgiving jf. menneskerettsloven § 3, som styrker barns rettsposisjon. Barn og unges rett til medvirkning er en grunnleggende menneskerettighet, nedfelt i Grunnloven § 104, som bygger på FNs barnekonvensjon artikkel 12. FNs barnekomité påpeker at barnets beste må ses i sammenheng med barnets rett til å uttrykke seg og medvirke, noe både grunnloven § 104 og barnevernsloven bygger på.

Barnevernsloven

Ny barnevernslov (heretter bvl.) trådte i kraft 1. januar 2023, med økt fokus på menneskerettigheter, gjennomgående barnerettighetsfokus og styrking av barns rett til medvirkning. Hensynet til barnets beste jf. bvl § 1-3 skal være grunnleggende (Prop. 133 L) , dette påpekes også i art. 3, 1. ledd i barnekonvensjonen. Sammen med barnets rett til medvirkning jf § 1-4, 1. og 2 ledd, rett til omsorg, utvikling og vern mot vold, er barnets rett til familieliv. Medvirkning er et sentralt mål i barnevernets arbeid, hvor et helhetssyn er avgjørende for å få frem barnets syn, og samarbeid med barnet og familien beskrives i bvl §1-9, 1. ledd som viktig.

Saksbehandling

Barnets rett til medvirkning er også vektlagt i forhold til saksbehandling i barnevernet. Det er gitt økt mulighet for skjønnsutøvelse, både i forhold til partsinnsyn, hvor barnets beste skal vektlegges, med barnets beste som hensyn, og hvordan barnets stemme blir vektlagt og dokumentert jf. § 12-5. Barnets mulighet for medvirkning i undersøkelsen styrkes ytterligere gjennom av Forskrift om medvirkning og tillitsperson 2014. I forskriftens § 3 fremkommer en definisjon av medvirkning, som fordrer at barnet får «tilstrekkelig og tilpasset informasjon, gis mulighet til å gi uttrykk for sine synspunkter og at dens meninger skal vektlegges ut fra alder og modenhet». Videre defineres det at medvirkning kan være å uttrykke seg både gjennom «verbal og non-verbal kommunikasjon, og at barnets kulturelle, språklige, etniske og religiøse bakgrunn skal ivaretas».

Kapittel 5 Kunnskapsgrunnlaget

5.1 Teoretiske perspektiver på medvirkning

Barnevernspedagogens faglige forståelse av barn, barns utvikling, og forståelsen av barns medvirkning kan være avgjørende for hvordan barnets rett til medvirkning blir ivaretatt i en barnevernsundersøkelse. For å belyse barnevernspedagogens faglige fundament vil det være hensiktsmessig å se på noen teorier som er fremtredende i utdanningen. Barndomssosiologi, utviklingspsykologi, barnesyn og anerkjennelsesteori er en del av det man lærer om på studiet, da de ulike fagene er bidragsgivende til helhetsforståelsen av barnet og dets behov.

Barndomssosiologi og barndompsykologi

Dion Sommer (2014) beskriver de siste tiårene som et paradigmeskifte i synet vi har på barn. Fag som psykologi, barndomssosiologi og pedagogikk har bidratt til at denne endringen, hvor barn ses på som subjekter og kompetente aktører i eget liv, og ikke som objekter som skal formes. En fellesnevner for paradigmeskiftet kan se ut til å være forståelsen av intersubjektivitet, hvor et samspill mellom mennesker beskrives som noe de deler, for å oppnå et felles mål (Sommer, 2014). James, Jenks og Prout har vært sentrale i utviklingen av det barndomsteoretiske grunnlaget med boken «Theorizing childhood» som ble utgitt i 1989. Aktørperspektivet i boka setter søkelys på barns kreativitet, kompetanse og bidrag, i motsetning til å anta at barn er umodne, uferdige og inkompetente (James, Jenks & Prout, 1989). Videre drøftes ulike syn på barn som «human beings» og «human becomings». Å møte barn som «human beings» vil si å møte de som fullverdige individer med tanker, følelser og intensjoner om å skape mening. Dette står i kontrast til å møte barn som «human becomings», hvor de ses på som uferdige mennesker man må forme. Barndomssosiologiens syn på barn kan sies å fremme interessen for barns rett til medbestemmelse, som er i tråd med et rettighetsbasert deltakerbegrep (Barnevernsloven, 2021). Etableringen av barndomssosiologien sammenfalt med FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen, 1989). Barndomssosiologien står i kontrast til den tradisjonelle utviklingspsykologiske forståelsen av barn som sårbare og avhengige av beskyttelse og opplæring av en voksen før de kan ta vare på seg selv (James, Jenks & Prout, 1989). Utviklingspsykologien har en forståelse av at utvikling skjer i en rekkefølge, ut fra tidsmessige sammenhenger (Tetzchner, 2020). Tetzchner (2020) forklarer den

utviklingspsykologiske tenkemåten som å se barn slik de er, og slik de er på vei til å bli ut fra biologiske, sosiale og kulturelle perspektiver (Tetzchner, 2020). I barnevernets praksis henvises det ofte til tilknytningsteori og traume- og nevropsykologiske teorier (Juul, 2010). I sosiokulturell utviklingspsykologi bruker man begrepet deltakelse, og deltakelse knyttes til sosiale samspill og felles meningsskaping (Gulbrandsen et al., 2012; Ulvik, 2009).

Barnesyn, barneperspektiv og barnets perspektiv

Schrøder (2018) hevder at det er to syn som dominerer i barnevernet i dag; et syn hvor barn ses som selvstendige og kompetente aktører, med rett til å medvirke, og et syn hvor barn ses på som sårbare, hvor behovet for beskyttelse overgår retten til medvirkning (Schrøder, 2018). Paulsen (2022) belyser konsekvensene synet på barn kan ha på barnets mulighet for påvirkning (Paulsen, 2022). Bijleveld (2015) og Juul (2010) peker på sammenhengen mellom den barnevernansattes barnesyn og barnas reelle mulighet til å medvirke. Bijleveld hevder at synet på barn som sårbare og umodne er en av de største barrierene for barns deltakelse (van Bijleveld, Dedding, & Bunders-Aelen, 2015). Synet på barn og evnen til å ha et barnefokus i undersøkelsen, kan være avgjørende for å se barnets opplevelse og behov i situasjonen. Barneperspektivet er den voksne sin forståelse av barnets opplevelse og handlinger, som ved hjelp av faglige teorier og begreper, forsøker å tolke barnets opplevelse av egen situasjon. Det vil likevel være en voksen sin fortolkning (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Sommer, 2014). I barnets eget perspektiv er det barnets opplevelse og forståelse, som sammen med barnets erfaringer og følelser som formidles. Barnevernspedagogen må forsøke å ha et barnefokus i sin forståelse av barnets opplevelse av egen situasjon (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Sommer 2014). Hvordan barnet opplever egen situasjon vil utvikle seg i takt med at barnet vokser og modnes, når barnet får flere erfaringer som farger perspektivet. Det kreves at barnevernspedagogen har kunnskap om barns utvikling, og forståelse for at barnets erfaringer farger opplevelsen av egen situasjon. Videre at barnevernspedagogen er klar over at egen væremåte virker inn på barnets evne og vilje til å formidle seg (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

Anerkjennelse

Anerkjennelse er «å bekrefte menneskelige subjekters eller gruppers positive egenskaper» (Honneth, 2008). Begrepene mening, verdighet og anerkjennelse er sentrale i barnevernets møte med barn (Ruud, 2011). Axel Honneths teori om anerkjennelse, med Hegel`s teori om anerkjennelse og Mead`s empiriske sosialpsykologi som utgangspunkt, ville sette søkelys på hvordan menneskets tankemåte ble formet av samfunnsforhold som dominans og makt. Sentralt i teorien står at man skal møte andre mennesker med en forståelse om at man er likeverdige deltakere i samfunnet (Honneth, 2008). Honneth beskriver anerkjennelse som viktig for utviklingen av selvbildet. I boken «Kamp om anerkjennelse» skriver Honneth om intersubjektive anerkjennelsesmønstre, som innebærer kjærlighet, rett og solidaritet (Honneth, 2008).

Ifølge Honneth (2008) er anerkjennelse gjennom erfaring av kjærlighet en forutsetning for gode reasjoner senere i livet, og en forutsetning for å erfare de andre anerkjennelsesformene. Denne kjærligheten foregår i familie, parforhold og vennskap. Rettigheter i juridiske spørsmål handler om å bli tilkjent rettigheter i forhold til sin «moraliske tilregnelighet og ansvarlighet» (Honneth, 2008). Videre beskrives anerkjennelse gjennom solidaritet, hvor det sosiale fellesskapet anerkjenner oss på bakgrunn av hvem vi er og vårt bidrag til fellesskapet (Honneth, 2008). Honneth`s teori beskriver også konsekvensene av «ikke-akerkjennelse», som omhandler sosiale kamper for rettigheter og plikter. Når barnets juridiske rettigheter ikke anerkjennes, kan barnets moralske evne i forhold til egne handlinger og beslutninger, svekkes. Videre vil en opplevelse av å ikke føle seg som en anerkjent del av sin sosiale sfære, kunne skade selvtilliten, svekke båndet til andre, og påvirke verdigheten til barnet. Honneth viser til at eksempler på overdreven bruk av sosiale nettverk og kampen om anerkjennelse fra flest mulig, kan være en indikator på mangelen av anerkjennelse fra familien (Honneth, 2008).

Husby (2018) påpeker Honneths teori som relevant i forhold til barnevernets arbeid fordi han kaster lys over hvordan barn fortjener å bli respektert, uavhengig av status og makt i samfunnet (Husby, 2018). Ruud (2011) beskriver anerkjennelse som en holdning, fremfor noe man aktivt gjør, og at det er kjernen i kommunikasjonen, som å vise aksept for barnets beskrivelse av situasjoner og hendelser (Ruud, 2011). I samtaler med yngre barn kan man for eksempel hjelpe de med å konkretisere tiden, ved å gi en tidsbeskrivelse som å sammenligne med lengden på en episode med barne-tv, og på den måten ivareta barnets verdighet og

opplevelse av å være kompetent (Ruud, 2011). Videre trekkes barns mulighet til å ha en aktiv rolle frem som en faktor for å bli møtt med respekt og anerkjennelse, hvor barnet får en følelse av å bidra (Ruud, 2011). Dette kan gjøres ved å la barnet foreslå møtested, tidspunkt, eller velge mellom to aktuelle tidspunkt, og gi barnet mulighet til å forberede seg til samtalen ved å informere de om tema og formål for samtalen. Husby (2018) trekker frem at møter i uformelle rom og sosiale aktiviteter, var faktorer som ga næring til barnas anerkjennelse.

5.2 Barnevernspedagogens barrierer for medvirkning

Flere studier har vist at barnevernet ikke har lyktes med å legge til rette for barn og unges medvirkning (Gulbrandsen et al., 2012; Paulsen 2016, Vis 2015; Haven et al. 2020). Paulsen (2022) peker på en rekke faktorer som kan virke hemmende på barn og unges medvirkning i en barnevernsundersøkelse; det kan være lojalitetskonflikt eller motstand fra foreldrene eller barnet, tillit, mangel på tid og ressurser eller organisatoriske rammer for arbeidet kan påvirke. Den barnevernsansatte kan også være uerfaren og mangle faglig trygghet på samtaler med barn, eller kompetanse i å bruke relevante samtalemetoder. Riksrevisjonen (2022-2023) påpeker en høy turnover i barnevernstjenesten, som gjør det utfordrende å gjennomføre blant annet kompetanseheving, dokumentasjon og å sette av nok tid til relasjonsbygging med barna.

Paulsen (2022) peker også på manglende relasjon med barnet, og det asymmetriske maktforholdet mellom barnet og barnevernspedagogen som en faktor, men også forståelsen av barns forutsetninger og rett til medvirkning (Paulsen, 2022). Forståelsen om barn som sårbare kan medføre at saksbehandler behandler barn som objekter, som voksne må ta beslutninger på vegne av (Juul, 2010). Seim (2023) viser til at saksbehandlerne så ut til å oppfatte de små barna som mindre troverdige på grunn av deres manglende livserfaring og forståelse av egen situasjon. I tillegg fremkom det at det var mindre sannsynlig at barnets mening ble tatt på alvor hvis de ble oppfattet som ufornuftige eller lite troverdige (Seim, 2023). Det er viktig at den barnevernsansatte har forståelse av egen makt og asymmetrien i forholdet, og oppmerksom på egen væremåte i møte med familien (Husby 2019). Strandbu og Vis (2016) belyser ulike årsaker til at barnevernsarbeideren unngår å prate med barnet i undersøkelsesfasen, blant annet tvil på egen kompetanse til å gjennomføre barnesamtaler (Strandbu & Vis, 2016. Ref. i Backe-Hansen, 2019). Barnevernspedagogen kan tro det skader barnet mer å snakke om vanskelige tema, eller at man ikke finner det nødvendig å prate med

barnet, enten av hensyn til foreldrene, eller ser informasjon fra voksne som viktigere (Strandbu & Vis, 2016. Ref. i Backe-Hansen, 2019).

Barn og unge skal gis mulighet til å medvirke i egen sak jf. bvl §1-4, og den barnevernsansatte har en plikt til å legge til rette for at barnets mening kommer frem (Barnevernsloven, 2021). Det er viktig at man hjelper barnet å forstå egen situasjon og at barnet får tid til å prosessere situasjonen, slik at det skal bli mulig for barnet å gi uttrykk for sine meninger (Paulsen, 2022). Selv om medvirkning ofte anvendes synonymt med medbestemmelse, er det imidlertid ikke en plikt for barnet å medvirke, det er også en rett til å velge å ikke delta. Det er flere mulige måter å medvirke på, det er uansett viktig at barnet er involvert i saken, det omhandler tross alt barnets liv. Å medvirke kan være å få informasjon om saken, uttale seg om sine ønsker og meninger, enten å selv snakke med barnevernspedagogen på møte eller på telefon, og for noen kan det oppleves tryggere å formidle sin mening gjennom en tillitsperson (Backe-Hansen, 2019). Familieråd i undersøkelsesfasen kan også være en mulighet for barnet å medvirke, og er utviklet for å styrke barnets involvering og medvirkning (Strandbu og Vis, 2008. Ref. i Paulsen, 2022). Tendensen i barnevernet er en økende standardisering og teknologisering, og Juul (2010) hevder at standardiserte metoder i undersøkelsen kan bidra til å skape avstand mellom barnevernstjenesten og barnet.

Hvis fagpersonen har en agenda som inkluderer å utforske hvordan barnet gir mening om sin deltakelse, blir prosessen så vel som meningen analysert på en annen måte. En medvirkning der man sammen konstruerer barnets mening står sentralt og innebærer at den faglige oppgaven til barnevernspedagogen vil være å engasjere seg i arbeidet med meningsproduksjon i samarbeid med barnet (Gulbrandsen et al., 2012). Dette perspektivet krever et bredere deltakelsesbegrep enn det juridiske i barnekonvensjonen, slik som de som finnes i sosiokulturell teori.

5.3 Barnets opplevelse av medvirkning

Flere studier har vist at barnevernet ikke har lyktes med å legge til rette for barn og unges medvirkning (Gulbrandsen et al., 2012; Paulsen 2016; Vis 2015; Haven et al. 2020). I RKBU Nord sin rapport «Å medvirke når barnevernet undersøker», ser man flere gjennomgående

faktorer i barns uttalelser om medvirkning i barnevernets undersøkelse; Barn ønsket å få tid til å tenke seg om, støtte, å få si det de mente, å bli tatt på alvor og være med å bestemme. Videre påpekes det at det er viktig å høre på hva barnet sier, fremfor å definere det ut fra et voksent perspektiv. (Haven et al., 2020). Paulsen (2022) beskriver relasjonen mellom barnet og den ansatte i barnevernet som den største faktoren for barnets opplevelse av medvirkning (Paulsen, 2022). Bijleveld (2015) påpekte at barn opplevde at den barnevernsansatte ikke brydde seg om dem, det var dårlig kommunikasjon og avtaler ble brutt (Bijleveld et al., 2015). Dette samsvarer med funn fra Paulsen (2022), om barnevernsansatte som er dårlige til å kommunisere med barn, manglende omsorg og inkludering av barna i saken, og at samtalene opplevdes som uproduktive (Bijleveld et al., 2015). I vanskelige situasjoner kan det være vanskelig for barn å skille mellom egne og andre sine meninger, da det kan føles kaotisk og uoversiktlig. Derfor kan det være nyttig for barnet å prate med sin tillitsperson før møter og underveis i barnevernssaken for å få hjelp til å se seg selv og hvordan de kan påvirke sin sak. Gjennom perspektivtaking og objektivisering er dette en bevisstgjøringsprosess i samhandling med andre (Ruud, 2011).

Ruud (2011) beskriver i sin bok «Hvorfor spurte ingen meg», tre betingelser som må være til stede for å skape en god kommunikasjon med barn; Det må være en samtale med mening, med verdighet og hvor barnet blir anerkjent (Ruud, 2011). Dette kan man gjøre med å vise uttrykk for aksept for barnets subjektive oppfatning og forklaringer av egen situasjon, og utforske barnets tanker for å forstå deres oppfatning av situasjonen (Ruud, 2011). Forholdet til barnevernsarbeideren kan også se ut til å ha stor betydning for barn og unges opplevelse av medvirkning. I Husby (2018) henviser hun til barnas erfaringer med at noen fagpersoner viser anerkjennelse i møte med barn, mens andre er respektløse. Barn beskriver dem som «den gode profesjonelle», som inkluderer barnet som en sann partner i prosessen, mot «den dårlige profesjonelle», som setter barnet på sidelinjen (Husby 2018).

Barn som har erfaring med voksne som bryr seg og lytter, har erfaring med at det nytter å si fra, disse barna vil ha større sannsynlighet for å si fra på andre arenaer som på skole, fritidsarenaer og hjemme (Haven et al., 2020). Dette kan fungere som en sikkerhetsventil, og de vil ha forutsetninger for å klare seg bedre enn barn som ikke har den samme erfaringen med voksne (Haven et al., 2020). Det kan være lettere for barn å forstå sin livssituasjon ved at man hjelper dem med å skape mening i undersøkelsen, ved å forklare barnet hvorfor man stiller ulike spørsmål eller forklare andre elementer i undersøkelsen (Ruud, 2011). På den

måten unngår man å overlate til barnet å skape meningen, og unødig belaste eller skremme barnet. Det er ikke alle barn som vil medvirke i egen sak, det kan være på grunn av frykt for represalier fra foreldre eller familie, av lojalitet til foreldre eller søsken (Ruud, 2011). Det kan være vanskelig for barnet å forstå hva eller hvorfor foreldre har begått de handlingene de har gjort, og for barnet kan det være smertefullt å minne seg selv på hva som har skjedd. Det kan derfor være enklere for noen å forsøke å glemme hva som har skjedd, fremfor å snakke med noen om det, da de vil oppleve det som re-traumatiserende (Ruud, 2011).

5.4 Medvirkningsmodell

Det finnes flere ulike medvirkningsmodeller, men av hensyn til oppgavens størrelse velger jeg å ha en kort forklaring av Strandbu og Skivenes (2011) sin prosessmodell. Dette for å illustrere en utvikling av barns muligheter for medvirkning, og for å synliggjøre paralleller mellom modellen, dagens barnesyn og barns medvirkning. Den første medvirkningsmodellen ble utviklet av Arnstein (1969), «A ladder of citizen participation», utformet for voksnes deltakelse, Hart (1992) videreutviklet Arnstein sin modell for å omtale barns deltakelse i «Ladder og children`s participation». Shier (2001) sin modell bygger på Arnstein og Hart sine modeller, og Shier beskrev den som et tillegg til deltakerstigen, som et verktøy for selvrefleksjon og planlegging, og at man på den måten kan øke barns deltakelsesnivå.

Astrid Strandbu og Marit Skivenes utviklet i 2011 en modell med fokus på barns deltakelse, inspirert av Shier (2001) og Murray og Hallet (2000). Modellen synliggjør konkrete kontekster hvor barns medvirkning konkret kan tilrettelegges (Strandbu, 2011). Strandbu (2011) presiserer at trinnene i modellen ikke følger hverandre lineært, men at de må betraktes som en sirkulær prosess som ikke tar slutt.

Det er en prosess gjennom fem trinn;

- 1) Informasjon; En forutsetning for at barnet skal danne seg en mening, er at barnet får informasjon om både barnevernet, deres rolle og egen sak. Barnet må få vite hvilke rettigheter de har, at det de sier blir dokumentert og vektlagt i beslutninger som blir tatt. Det oppfordres til å gi informasjon med utgangspunkt i barnets spørsmål, for å oppklare misforståelser og frykt.

- 2) Hjelp til meningsdanning; Meningsdanning og forståelse utvikles med alder og modning, barnet trenger støtte og tid til å prosessere følelser og tanker. Det anbefales at man foretar mer enn to møter for å legge til rette for dette.
- 3) Mulighet for å presentere egne meninger; For å klare å få frem sine meninger og synspunkt, vil det for noen barn være hensiktsmessig å ha en støtteperson som kjenner saken og barnet godt, som kan hjelpe barnet med å fremstille sine meninger på en tydelig måte.
- 4) Inklusjon av barnets meninger og argumenter; Barnets uttrykte meninger må bli hørt og tatt i betraktning i beslutningen.
- 5) Oppfølging; Her skal barnet få mulighet til debrifing av egen deltakelse, beslutningen, informasjon og iverksetting.

Kapittel 6 Drøft

6.1 Faglige teorier og medvirkning

Barnevernfaglige teorier som psykologi, sosiologi, anerkjennelsesteori og juridisk teori er alle en del av utdanningen, noe som legger grunnlaget for barnevernspedagogens faglige begrunnelse (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Hvilket perspektiv barnevernspedagogen vektlegger kan gi utslag i ulike forståelser av hva som er barnets beste. Paulsen (2022) argumenterer for at ulike teoretiske forståelser er overlappende, og ikke bør ses på som motsetninger til hverandre, da det er behov for de ulike perspektivene for å se helhetlig på medvirkning (Paulsen, 2022). Det vil likevel være oppklarende å se på de ulike forståelsene, for å tydeliggjøre bakgrunnen for noen avgjørelser, da barnevernets perspektiv historisk sett har vært dominert av psykologiske og sosiologiske teorier (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

Ser man fra et utviklingspsykologisk perspektiv, vil man kunne anta at beskyttelse av det sårbare barnet med rett til beskyttelse, blir vektlagt fremfor medvirkning (Tetzchner, 2020). Dette vil kunne hindre barnets mulighet til å medvirke i egen sak, fordi barnevernspedagogen ser på barnets som for sårbart til å medvirke. På den andre siden vil man ut fra samme teori kunne se verdien av barns påvirkning av omgivelsene, som gjennom deltakelse vil bidra til en god utvikling for barnet selv, og på den måten fremme medvirkning (Sommer, 2014). Randi Juul (2010) fant i sin studie av barn mellom 2-12 år at saksbehandlerne i stor grad la vekt på psykologisk kunnskap, og i liten grad inkluderte og vektla barnets stemme (Juul, 2010).

Funnet støttes ytterligere av Bente Hasle (2013), som fant at de dominante forståelsene av barn og unge bygde på en utviklingspsykologisk faseteori, hvor barn ble posisjonert ut fra alder. For de yngste barna vil dette bety at de i realiteten gis mindre mulighet til å medvirke, da de fra et slikt perspektiv vil kunne oppfattes som inkompetente, og ikke nok kognitivt utviklet til å være i stand til å komme med en kvalifisert mening. Hasle (2013) stiller spørsmål rundt oppfatningen av ungdommers posisjon i et utviklingspsykologisk perspektiv, hvor man ut fra faseteorien posisjon, kan anta at ungdom som ses på som ustyrlige og sårbare, heller ikke vil få anledning til å medvirke i særlig stor grad (Hasle, 2013). Gulbrandsen et al. (2012) argumenterer for å se barn som både sårbare og avhengige, men samtidig aktører i eget liv, og at det kan muliggjøres gjennom samhandling med andre.

Ser man på medvirkning fra et sosiologisk perspektiv, vil man se barnet som en kompetent aktør og møte barnet som et medmenneske med følelser, tanker og meninger (Backe-Hansen, 2011). Det vil imidlertid være et svært familieorientert perspektiv, hvor samspill i familien er i sentrum, og man vil se på muligheten for at omgivelsene kan endre barnets atferd til å møte samfunnets forventninger. Sett fra dette perspektivet vil man stå i fare for å se på barnets stemme som en del av familiens, og på den måten vektlegge barnets egne meninger i mindre grad (Backe-Hansen, 2011).

Ser man på medvirkning i lys av anerkjennelsesteori, vil man vektlegge barnets opplevelse av verdighet og anerkjennelse, og å gi barnet en forståelse av meningen med medvirkningen (Ruud, 2011). På grunn av behovet for anerkjennelse kan det være en mulighet for rolleforvirring, som vil være til hinder for medvirkning eller reell deltakelse, fordi barn kan tilpasse sine synspunkt til det som gir anerkjennelse fra den barnevernsansatte (Honneth, 2008). Dette kan føre til at barn sier det de tror den voksne vil høre, for å få anerkjennelse. Husby (2018) understreker hvor viktig anerkjennelsen av den asymmetriske maktdynamikken er, fordi den barnevernsansatte må balansere barnas innflytelse opp mot sin faglige vurdering av barnets beste. Det presiseres videre at barnet alene ikke skal avgjøre hva som er best, men avgjørelsen bør baseres på anerkjennelse, kjærlighet og omsorg (Husby, 2018).

Ser man på medvirkning fra et rettslige perspektiv, vil barnets rett til å uttale seg vektlegges, et perspektiv som fremmer medvirkning (Paulsen, 2022). Seim (2023) fremhever et rettslig syn på barn som kompetente aktører, med rett til å uttale seg og bli tatt på alvor, som skal ha innflytelse på saker som angår de. Videre påpeker Seim (2023) ulempene vedrørende

vurdering av alder og modenhet, da man i et slikt perspektiv knytter barnets kompetanse til å medvirke opp mot alder, som kan gjøre det vanskelig for de minste barnas mulighet til å medvirke. Paulsen (2022) argumenterer for at medvirkning bør forstås bredere enn bare en juridisk rett, da man ved et slikt perspektiv vil stå i fare for å gjennomføre samtale med barnet for å «sjekke av» at retten har blitt opprettholdt. Reell medvirkning vil kun være mulig hvis man ser verdien av medvirkning utover det rettslige aspektet (Paulsen, 2022).

6.2 Den barnevernsansatte og barnet

Fanebestemmelser i den nye barnevernsloven er hensynet til barnets beste, barnets rett til medvirkning, barnets rett til omsorg, utvikling og vern mot vold, og barnets rett til familieliv. Parallelt med utviklingen av samfunnets syn på barn, har barnets rettsposisjon blitt styrket. Det er i tillegg endringer i velferdstjenesteloven, som berører hele 14 velferdslover, og sørger for ytterligere styrking av barns rettsposisjon (Prop. 100 L, 2020-2021). Barnevernsreformen (2016-2017) gir mer ansvar til kommunene, sørger for kompetanseheving på feltet, men dette vil også innebære at det kan bli større forskjeller på barnevernstjenestene i kommunene, med flere ansatte som skal utøve skjønn i møte med barn.

I artikkel 12 påpekes barnets «rett til å gi uttrykk for sin mening», men Haven et al. sine funn tyder på at barns meninger tillegges lite vekt ved beslutningstaking, selv om de blir pratet med. Dette samsvarer med Bijleveld (2015) sine studier, hvor det fremkom det at noen barn opplevde at de fikk anledning til å gi uttrykk for sine meninger, men uten at deres synspunkt ble vektlagt i beslutningsprosessen. Videre at de fikk være med å bestemme i mindre alvorlige spørsmål, men ikke i større avgjørelser (Bijleveld et.al, 2015). Backe-Hansen (2011) beskriver medvirkningen som symbolsk, hvor barnet blir hørt, men ikke har reell innflytelse. Å oppleve å bli hørt, men å ikke få reell innflytelse, kan skade barnets selvrespekt (Husby, 2018). Anerkjennelsen barnet opplever gjennom å få lov til å medvirke og påvirke er med på å utvikle deres indre, «gjennom respekt fra andre utvikler vi vår selvrespekt» (Honneth, 2008; Backe-Hansen, 2011; Hasle, 2013; van Bijleveld et al. 2015). Hasle (2013) viser til at barn som erfarer en «annerledes eller uvanlig» ungdomstid, har et større behov for deltakelse enn andre barn. Dette beskriver Schrøder (2018) ytterligere i sin påstand om at autonomi og selvstendighet er tett sammenvevd med tilhørighet og omsorg. Ser man på Haven et al. (2020) sine funn om at barn ønsker tid til å tenke seg om og støtte til å få frem sine meninger, deres

opplevelse bedres ytterligere hvis dette skjer i samtaler med mening, hvor barnet opplever å bli respektert og anerkjent. Dette støtter Strandbu (2011) sine argumenter for at deltakelse kan motvirke sårbarhet hvis barnet får snakke med anerkjennende voksne, og at de sammen utdyper forståelser og sammenhenger. Bijleveld et al. (2015) peker på positive effekter ved barns vellykkede deltakelse, som at det kan øke barns sikkerhet, økt trivsel og høyere treffsikkerhet ved omsorgsendringer.

Flere av rapportene og studiene peker på at barnets alder ser ut til å ha stor betydning for om den barnevernsansatte anser det som nødvendig å snakke med de (Bijleveld et al., 2015; Haven et al., 2020; Husby, 2018). Forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014) gir barnet økt mulighet til å få frem sitt syn på saken, uavhengig av alder og modenhet. Men Seim (2023) påpeker den manglende praksisen av små barns medvirkning, til tross for at tidligere aldersbegrensningen jf. barnevernloven (1992) på 7 år er opphevet. Seim (2023) kritiserer praksis for å løse små barns medvirkning ved å forstå dem «utenfra», og påpeker hvor avgjørende et kritisk blikk på egen forståelse og kunnskap er for barnevernspedagogen som tolker situasjonen. Den barnevernsansatte oppfordres til å inngå i samspill med barn i hverdagslige situasjoner, og på den måten kunne tolke barns ytringer og handlinger i lys av kontekst (Seim, 2023).

Funn fra van Bijleveld et al. (2015) sammenfaller med funn fra Haven et al. (2020) som viser at variasjon i praksis og uheldig skjønnsutøvelse kan skyldes organisatoriske faktorer og manglende retningslinjer. Det kan tenkes at det hadde vært hensiktsmessig med tydeligere retningslinjer for å oppnå en større mulighet for kontinuitet i saksbehandlingen. På den andre siden kan man, ved å begrense muligheten for skjønnsutøvelse også komme i skade for å begrense muligheten for medvirkning. Barnevernspedagogen kan oppleve dilemmaer hvor barnets medvirkning kan bli begrenset. Dette kan skje i saker hvor man er usikker på hva som er barnets beste, i saker hvor foreldrene er vanskelige å samarbeide med, eller hvis foreldrene ikke ønsker at barna skal snakke med barnevernet. Det kan også være ungdom som ikke har tillit til barnevernet, eller opplever situasjonen som så vanskelig at det velger å ikke medvirke, eller er vanskelig å komme i kontakt med, som vanskeliggjør informering av barnet. I tillegg kan den barnevernsansatte komme i den posisjonen at man må gå imot barnets stemme, i tilfeller hvor man vurderer at barnets beste ikke er det samme som barnet ønsker. Dette kan skade relasjonen med barnet eller foreldrene, men det er likevel den barnevernsansatte som sitter på kompetansen til å ta avgjørelsen. Det er imidlertid viktig at barnevernspedagogen

dokumenterer sine vurderinger i forhold til barnets stemme opp mot andre forhold, hvordan barnets mening har blitt vektlagt i avgjørelsen, og at barnet får god informasjon før vedtaket.

Ifølge lovendringen i barnevernsloven (2021) stilles det økte krav til dokumentasjon av barnets medvirkning, hvor vektlegging av barnets mening skal komme tydelig frem i vedtak, videre at det skal være en del av vurderingen av barnets beste (Ot.prop 100 L, 2020-2021). Haven et al. (2020) fant imidlertid i sin studie av 1123 barnevernsjournaler at det bare var dokumentert samtaler med 60 %, hvor 2 % var med barn under 2 år, 40 % med barn fra 2-5 år, og i 73% med barn over 6 år, og at i 1/5 av sakene var det ikke engang begrunnet hvorfor de ikke hadde snakket med barnet. Setter man dette opp mot tidligere forskning på barns medvirkning ved Berit Skauge (2010), ble barn snakket med i 30% av sakene, og man ser dermed en markant økning, som er i tråd med barnekonvensjonens § 12, og ny barnevernslov (bvl, 2021).

Sakens innhold ser ut til å påvirke hvilke saker barn blir snakket med, Haven et al. fant at barnevernstjenesten sjeldnere snakket med barn i saker som omhandlet rus og psykisk helse hos foreldrene, enn i saker som omhandlet overgrep og vold (Havnen, 2020). Handlet det derimot om barnets psykiske helse, rusbruk eller kriminalitet, snakket barneverntjenesten oftere med barnet. I saker som omhandlet foreldrenes grunnleggende omsorgsevne og forhold rundt grensesetting, veiledning og stimulering, så man at jenter ble snakket med oftere enn gutter (Havnen, 2020). Det viser seg likevel at barn får mindre informasjon om sakens kjerne i saker som omhandler foreldres psykiske helse eller rus, i motsetning til saker som omhandler vold eller overgrep.

Deltakelse er nødvendig for at barnet kan medvirke, deltakelse alene er ikke nok for å si at barnet medvirker (Havnen, 2020). Dette er fordi begrepet deltakelse alene inkluderer samtaler med innhenting av informasjon som eneste formål, hvor barnet ikke har fått en reell mulighet til medvirkning (Havnen, 2020). Det er ikke spørsmåle *om*, men *hvordan* barn og unge deltar i undersøkelsen som blir sentral. Det er også barn som av ulike årsaker ikke ønsker å medvirke i egen sak. Det er viktig at man forstår at det også er en måte å medvirke på, da å velge å ikke delta, er barnets rett. I disse tilfellene er det viktig å tydeliggjøre barnets ønske om å ikke delta i dokumentasjonen, og at barnet likevel får den informasjonen det har krav på (Ruud, 2011).

Ser man på forståelsen av barnets deltakelse ut fra prosessmodellen til Strandbu (2011), og setter denne opp mot ny lovgivning (Barnevernsloven, 2021), vil man finne mange faktorer som samsvarer. Dette går igjen i informasjonsdeling, at barnet får vite sine rettigheter, dokumentasjon og vektlegging av barnets stemme i beslutningen, som man finner igjen i blant annet bvl. §§ 1-4, 1-9, 12-5 (bvl, 2021). At barnevernspedagogen gir barnet nok tid til å prosessere informasjonen og danne seg og presentere sin mening, noe barnevernspedagogen kan legge til rette for ved å gjennomføre flere møter med barnet, eller gi barnet mulighet til å ha med seg en støtteperson i møtene samsvarer med forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014).

Tidsbegrensningen på 3 måneder til å gjennomføre undersøkelsen jf. bvl. § 2-2, 2. ledd vil kunne påvirke barnets mulighet til å medvirke i negativ retning. Dersom den barnevernsansatte har mange andre saker, mangler kompetanse innen relasjonsbygging eller samtalemetoder, kan det tenkes at det vil bli vanskelig å komme i posisjon til barnet. At tid er en hemmende faktor i undersøkelsen er gjentakende i alle artiklene brukt i oppgaven, både når det gjelder relasjonsbygging og gjennomføring av nok møter med barnet (Haven et al., 2020; Seim, 2023; Guldbrandsen et al., 2012; Paulsen, 2022; Husby, 2018; Hasle, 2013; Bijleveld, 2019). Vis et al. (2015) fant at barn som har deltatt på mer enn 3 møter med barnevernet, hadde økt sjans til innflytelse, i motsetning til de som hadde færre møter (Vis et al., 2015). Samtidig skal man etterstrebe å være minst mulig inngripende, og for noen barn og familier oppleves det belastende å ha samtaler og kontakt med barnevernet over lengre tid, det må derfor tas hensyn til dette når man vurderer antall samtaler med barnet (Haven et al. 2020).

Kapittel 7. Avslutning

Det er et sentralt mål for barnevernstjenesten at barnet skal medvirke i egen sak. Det er en rekke faktorer som gjør dette til en utfordring. I denne oppgaven har det vært et mål å identifisere hvilke faktorer som påvirker barn og unges mulighet til medvirkning i barnevernets undersøkelsesfase. Som bakteppe for vurderingene barnevernspedagogen gjør, er der teoretiske faggrunnet man har med seg fra utdanningen lagt frem, da man kan vise til en praksis hvor blant annet utviklingspsykologisk perspektiv har vært fremtredende, og historisk sett vært til hinder for barns mulighet for medvirkning. Man ser i tillegg at egne forutsetninger og holdninger til barns medvirkning kan være avgjørende for å fatte

beslutninger som kan endre liv, og det er bred enighet om at en kompetanseheving trengs for å møte tendensen med standardisering og bruk av ulike modeller i barnevernet. Gjentakende faktorer i artiklene og rapportene i oppgaven viser seg å være antall møtepunkter, hensyn til barnets alder og barnevernspedagogens holdninger og barnesyn. Sammen med relasjonen mellom den barnevernsansatte og barnet, håndtering av den asymmetriske maktbalanse og organisatoriske forhold, ser det ut til å være det som påvirker barnets mulighet til medvirkning i størst grad. Basert på rapporter og artikler brukt i denne oppgaven, kan det se ut til at i saker hvor barnet får reell innflytelse og medvirkning, bidrar det til at den barnevernsansatte får bedre forutsetninger for å fatte målrettede og gode beslutninger for familien og barnet. Tilstreber man i tillegg god og tilrettelagt informasjon, dokumentasjon av barnets stemme, og vektleggingen av denne, samsvarer dette i stor grad med fanebestemmelsene i ny barnevernslov. Dette kan man si må være målet for praksis.

FHI (2020) påpeker i sin rapport at det er lite forskning på effekten av barns medvirkning i barnevernssaker, og at det hadde vært hensiktsmessig med mer forskning som undersøker både barrierer og tilrettelegging for økt medvirkning. Videre forskning på barn og unges preferanser for, og opplevelser med å medvirke kunne vært nyttig for å utvikle tjenestene, og effekten medvirkning har på barnets helse og velferd for å se videre behov i helsetjenestene. Seim (2023) anbefaler i sin artikkel videre forskning på barnevernsansattes forståelse av medvirkning og deres syn på små barns medvirkning. Hun påpeker videre nødvendigheten av mer kunnskap om hvordan barnevernets ressurser kan gi mulighet for små barns medvirkning.

Litteraturliste

- Arnstein, S. R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Planning Association, 35(4).
- Axel Honneth. 2008. *Kamp om anerkjennelse. Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax Forlag
- Backe-Hansen, E. (2011). *Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning – en litteraturgjennomgang*. Utrykt vedlegg til NOU 2011:20. Ungdom, makt og medvirkning. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Barne- og familiedepartementet (2020-2021). *Prop. 133 L (2020-2021). Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Lovdata
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97)*. Lovdata.no <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2021-06-18-97?searchResultContext=1289&rowNumber=1&totalHits=10366>
- Barnevernloven (1992). *Lov om barnevern Lov om barneverntjenester(LOV-1992-07-17-100* (barnevernloven). Barne- og familiedepartementet. <https://lovdata.no/pro/#document/NLO/lov/1992-07-17-100>
- Bijleveld, G. G. V., Dedding, C. W. M., & Bunders-Aelen, J. F. G. (2015). *Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review*. Child and Family Social Work, 20(2), 129–138. <https://doi.org/10.1111/cfs.12082>
- Bunkholdt, V. og Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Bunkholdt, V. og Sandbæk, M. (2008/1985). *Praktisk barnevernarbeid*. 5.utg. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Dalland, O. (2020) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Universitetsforlaget
- FN's konvensjon for barnets rettigheter av 20. november 1989. *Konvensjon om barnets rettigheter*. (20-11-1989 nr.1 Multilateral). Lovdata. <https://lovdata.no/traktat/1989-11-20-1>
- FN's barnekomité. Generell kommentar nr.4 (2009). *Barnets rettigheter*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-4---31-8-09.pdf>
- FNs barnekomité. Generell kommentar nr. 12 (2009). *Barnets rett til å bli hørt*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell->

[kommentar12.pdf](#).

- FNs barnekomité. Generell kommentar nr. 24 (2019). *Barnets rettigheter I barneretten*
https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/gc-no-24_eng.pdf
- Forskrift om medvirkning og tillitsperson. (2014). Forskrift om medvirkning og tillitsperson (FOR-2014-06-01-697). <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-06-01-697>
- Gamst, K. T. (2011). Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Grunnloven. Kongerike Norges grunnlov. (LOV-1814-05-17). Lovdata.no
<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1814-05-17>
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S. & Ulvik, O. S. (2012). *Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid*. Sosiologi i dag. 42(3-4).
- Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. Barn – forskning om barn og barndom i Norden, 31(3).
<https://tidsskriftetbarn.no/index.php/barn/article/view/4792/7437>
- Havnen, K.J.S., Christiansen, Ø., Ljones, E.H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F. & Vis, S.A. (2020). *Barnevernets undersøkelsesarbeid: Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid*. (RKBU Nord Rapport 5).
https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/a_medvirke_nar_barnevernet_undersoker_en_studie_av_barn_og_foreldres_medvirkning_i_barnevernets_undersokelsesarbeid.pdf
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk [The struggle for recognition: The moral grammar on the social conflicts]*. (L. Holm-Hansen, Trans.). Oslo: Pax.
- Husby, Inger Sofie Dahlø. (2018). *Children's encounters with professionals—recognition and respect during collaboration*. European Journal of Social Work.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1473841>
- James, A., Prout, A. & Jenks, C. (1989). *Theorizing Childhood*. Oxford : Polity Press.
- Juul, Randi. (2010). Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger : Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna. Ph.d-avhandling. Trondheim : NTNU
- Killèn, K. (2010/1994). Sveket 2. 4.utg. Oslo: Kommuneforlaget
- Ormstad, S. S. (2020) *Forskningskartlegging, Barn og unges medvirkning i barnevernet: en*

- systematisk kartleggingsoversikt. Bufdir.*
<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/20865/article.pdf?sequence=2>
- Ot.prop 100. L. (2020-2021). Endringer i velferdstjenestelovgivningen (Samarbeid, samordning og barnekoordinator) Hentet fra Regjeringen.no
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-100-l-20202021/id2838338/?ch=1>
- Paulsen, V. (2016). *Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet*. Fontene forskning, 1(2016), 4-15.
- Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Prop. 73 L. (2016-2017). *Endringer i barnevernloven*. (Barnevernsreform). Hentet fra Regjeringen.no
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-73-l-20162017/id2546056/?ch=1>
- Prop. 106 L. (2012-2013). Endringer i barnevernloven. Hentet fra Regjeringen.no
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/?ch=1>
- Prop. 133 L (2020-2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernsloven Prop. 166 L (2020-2021) Endringer i forvaltningsloven m.m.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>
- Prop. 169 L. (2016–2017). *Endringer i barnevernloven mv.* (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre). Barne- og likestillingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/?q=medvirkning&ch=6>
- Riksrevisjonen. (2022-2023). Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet. <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/NO-2022-2023/forvaltningspraksisen-i-det-kommunale-barnevernet.pdf>
- Ruud, A.K.(2011) Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og unge i vanskelige livssituasjoner. Oslo. Gyldendal
- Schrøder, S. (2018). *Medvirkning. Barnevernets begreper - i bevegelse*. I Ask, T. A og Botnen, S. (2019). *Barnevernets begreper: I bevegelse*. (Kap.4. s 81-96). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Seim, S., Sethre, K. A. (2023). *Små barns mulighet til medvirkning i barnevernets undersøkelser*. Tidsskriftet Norges barnevern. Vol 100, Utg.1.
<https://doi.org/10.18261/tnb.100.1.4>
- Seim, S., Slettebø, T. (2011). Collective Collective participation in child protection services:

- Partnership or tokenism?. *European Journal of Social work*, 14(4), 497-517.
- Shier, H. (2001). *Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations*. *Children and Society*, 15(2), 107-117.
- Sommer, D. (2014). *Barndomspsykologi. Små barn i en ny tid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Strandbu, A. (2011). Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger.
- Strandbu, A., & Vis, S. A. (2016). *Barnets deltakelse i beslutningene*. I B. Kojan, H & Ø. Christiansen (Eds.), *Beslutninger i barnevernet* (pp. 144-161). Oslo: Universitetsforlaget
- Strandbu, A., & Vis, S. A. (2016). *Barnets deltakelse i beslutningene*. In B. Kojan, H & Ø. Christiansen(Eds.), *Beslutninger i barnevernet*(pp.144-161).Oslo: Universitetsforlaget.
- Tetzchner, S.V. (2020). *Utviklingspsykologi*. 2.utg. Oslo : Gyldendal
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 4. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ulvik, O. S. (2009). *Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelpers samarbeid med barn*. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 46(12), 1148-1154.
- Vis, S. A. (2014). *Factors that determine children's participation in child welfare decision making. From consultation to collaboration*. UiT, Tromsø. 175
- Vis, S. A., & Fossum, S. (2015). *Organizational factors and child participation in decision-making: Differences between two child welfare organizations*. *Child & Family Social Work*, 20(3), 277- 287. doi:10.1111/cfs.12076
- Øvereide, Haldor. (2009/1995). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. 3.utg. Oslo: Høyskoleforlaget

